

NATTVAKAN

Medlemsskrift för HFK

HFK

ÅRG.13

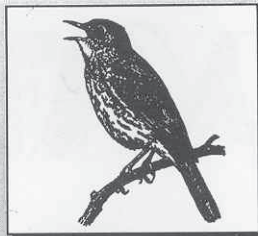
NR 2

1999

HUDIKSVALLSREGIONENS FÅGELKLUBB

Nattvakan

utges av Hudiksvallsregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen och
erhålles av samtliga medlemmar i HFK. Årsav-
giften för medlemsskap är för närvarande 50 kronor
och insättes på pg 88 94 30 - 5.

Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemsskap i
HFK är dock oberoende av medlemsskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde
utgörs av Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samla och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet
av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka
för att sprida kunskap i fågelfrågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen skall
vara ett forum där medlemmarna inspirerar och informerar varandra. En viktig uppgift
för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande

Owe Nygren
Stenbergsvägen 1
824 40 Hudiksvall
Tel: 0650/155 83

Vice ordförande

Mats Sundkvist
Båtsmansvägen 6
824 40 Hudiksvall
Tel: 0650/167 29

Sekreterare

Karin Svensson
Solbågen 21 B
824 34 Hudiksvall
Tel: 0650/175 37

Kassör

Lars-Göran Lindström
Slättervägen 13
824 40 Hudiksvall
Tel: 0650/141 21

Övrig ledamot

Bo Fagerström
Dalgatan 10
824 42 Hudiksvall
Tel: 0650/59 51 58

Suppleant

Allan Jonsson
Lärkvägen 38
824 33 Hudiksvall
Tel: 0650/147 49

Suppleant

Niclas Vallin
Brantens väg 3
824 34 Hudiksvall
Tel: 0650/974 76

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb
har ett digert utflyktsprogram
under alla årstider.

Styrelsens sida

MOT EN LJUSNANDE FRAMTID – så formulerade Mats sin avskedskrönika som ordförande för HFK . Mats har gjort ett enormt jobb under de tio år som han varit ordförande och verkligen bidragit till att klubben kan leva vidare med ljusa framtidsutsikter. Vi vill i den nya styrelsen rikta ett varmt tack till Mats.

Naturligtvis känner vi det stora ansvaret nu att vidareutveckla Mats ideér och förnya fågelklubben. Det kan vi inte göra utan medlemmarnas medverkan och vi hoppas därför att samtliga medlemmar känner engagemang och samhörighet i vår fågelklubb. Besök våra möten, delta i våra exkursioner – tillsammans kan vi lära av varann, få ideér och känna samhörighet kring vårt gemensamma intresse , nämligen fåglar.

Mot en mörknande framtid – det gäller nu bara den årstid som vi har framför oss. Många spännande upplevelser väntar oss fortfarande. Flyttfågelstrecken pågår fortfarande, övervintrande fåglar, nordliga och kanske östliga invasioner, ett nytt millenium med de första årskryssen och kanske en spännande uggle-vår. Vårt onsdagsmöte varje månad kan säkert ge uppslag till andra aktiviteter. Från en ljus vår – många av oss fick uppleva en ovanligt spännande nattsångarvår. Trastsångarna i Strömsbruk, busksångaren i Harmånger, näktergalar, gräshoppssångare, flodsångare, kärrsångare m.m. Själv fick jag en glimt av blåstjärt efter en 40-mila tur. Det fanns mycket att glädja sig åt under den gångna våren och sommaren och jag tror att vi kan dela med oss av våra upplevelser i stort och i smått och på så sätt inspirera varandra till nya upptäckter i fåglarnas värld. Besök våra innemöten och berätta vad Du upplevt ! Klubbkänslan tror jag kommer sig av att vi delar med oss av vad vi sett och upptäckt! Väl mött under det kommande året. Owe

INNEHÅLL nr 2 - 99

Styrelsens sida	3
<i>Owe Nygren</i>	
Gran	4
<i>Sigvard Carlsson</i>	
Tisdagsexkursionerna	7
<i>Karin Svensson</i>	
Intressanta observationer	9
<i>Mats Axbrink</i>	
Rätt lösning till korsordet	10
<i>Lars Göran Lindström</i>	
När flyttar fåglarna?	12
<i>Lars Göran Lindström</i>	
Notiser	18
Program	23

*Foto på framsidan: Ormvråksungar
ringmärks: Karin Svensson*

Fika, en viktig del av skådamningen. Foto: Karin Svensson

Gran

Sigvard Carlsson

Den 5/6 anordnade Hudiksvallsregionens fågelklubb en resa till Gran. Exkursionen samlade elva deltagare och vi åkte med fiskaren Einar Jonsson från Mellanfjärden. För två av deltagarna var det jubileum, det var på dagen exakt 30 år sedan de ordnade en resa till Gran.

REDAN 1969 ARRANGERADE jag och Lars Norman en resa till fågelön Gran. Resan arrangerades åt den fågelklubb som vi strax innan hade bildat. Föreningen var av mera informellt slag och möten och utflykter följde inget bestämt mönster. Men kul hade vi och många var samlade till studiecirkel i mitt hem i Stamnäs. När sedan den "rätta" fågelklubben

bildades 1986 i Hudiksvall var det naturligt för oss att ingå i denna förening.

Vår resa till Gran år 1969, på dagen samtidigt som årets resa, skedde i en liten öppen fiskebåt från Sörfjärden. Vi stannade två dagar och vädret var det bästa med sol och lungt hav. Deltagarantalet var 7 st och vi hittade följande fågelarter (37 st):

storskarv (4)	vigg
alfågel	svärta
ejder	småskrake
storskrake	roskarl
drillsnäppa	rödbena
labb	silltrut
fiskmås	silvertärna
tordmule (50)	tobisgrissla (300)
ringduva	tornseglare
göktyta	ladusvala
hussvala	kråka
talgoxe	taltrast
stenskvätta	rödstjärt
trädgårdssångare	ärtsångare
lövsångare	gransångare
grå flugsnappare	svartvit flugsnappare
skärpiplärka	sädesärla
törnskata	stare
bofink	

Vid utflykten 1999 observerades följande arter (62 st):

obestämd lom	storskarv
gräsand	vigg
knipa	svärta
ejder	småskrake
storskrake	kanadagås
knölsvan	havsörn
strandskata	större strandpipare
roskarl	drillsnäppa
rödbena	sandlöpare
labb (2)	havstrut
silltrut	gråtrut
fiskmås	skrattmås
skröntärna (2)	fisktärna
silvertärna	tordmule (200)
tobisgrissla (800)	sillgrissla (16)
gök	göktyta
ladusvala	hussvala
kråka	talgoxe
taltrast	koltrast
stenskvätta	buskskvätta
rödstjärt	rödhake

härmsångare	svarthätta
trädgårdssångare	törnsångare
ärtsångare	lövsångare
gransångare	kungsfågel
grå flugsnappare	svartvit flugsnappare
ängsplärka	trädpiplärka
skärpiplärka	sädesärla
gulärla	törnskata
grönfink	grönsiska
korsnäbb	bofink

1969 observerade vi fyra arter som inte finns med på listan från 1969, nämligen stare, ringduva, tornseglare och alfågel. Trots detta har

vi ändå 25 fler arter på årets lista. Anledningen till detta kan vara att vi 1969 saknade tubkikare och sedan ingick ju några av länets skickligaste observatörer i årets grupp.

För mig personligen var anblicken av den stora samligen av tordmular och tobisgrisslor och bruset av fågellåten som slog emot oss där vi stod på vår höga utsiktspunkt resans verkliga höjdpunkt. Från samma plats kunde vi också beskåda tre olika piplärkor, skär-, ängs- och trädpiplärka.

Mats gladdes åt att kunna avläsa numren på ett par ringmärkta trutar och yngste deltagaren Hannes visade prov på vad en nioåring kan åstadkomma med sina goda ögon och fina hörsel. En vadare på ett stenskar var för Lars Norman en verklig utmaning. Han stu-

derade denna fågel i nära en timme i tidvis dålig sikt. Genom uteslutningsmetoden kom han fram till artbestämningen sandlöpare och när Mats senare zoomade in samma fågel kunde han konstatera att artbestämningen var korrekt.

För Lars och mig var det en upplevelse att på nytt få besöka Gran i sällskap med betydligt yngre fågelskådare. Vid tack och avskedet kunde vi konstatera att vi hängde med skapligt trots glasögon och hörapparater. Lars tillfogade lite skämtsamt att det var bara käpp och rullator som fattades honom och mig. Men på fågelintresset var det i alla fall inget fel. Ålderskillnaden i gruppen var över 60 år vilket visar att fågelskådandet är en hobby både för gammal och ung.

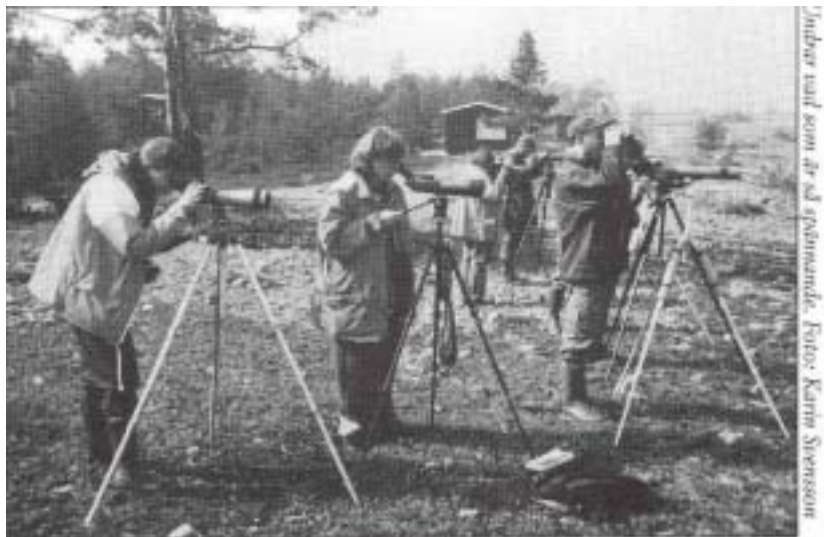

I MAJ BESÖKTES ORNSKARPEN av två ovanliga gäster. I vassen satt två stycken trastsångare och sjöng nästan dygnet runt. Den ena av fåglarna fångades och ringmärktes.

Det är ganska ovanligt att trastsångaren hittar upp till våra trakter. Visserligen fanns

ett exemplar förra året utanför Delsbo men innan dess var det många år sedan den senaste trastsångaren var i Hälsingland.

Trastsångaren, som är vår största sångare, häckar annars sällsynt och lokalt i vassrika slättsjöar i södra Sverige. Foto: K. Svensson.

Induktivt bild som är så spännande. Foto: Karin Svensson

Tisdagsexkursionerna

Karin Svensson

Vart ska man åka om man vill titta på fåglar i Hudiksvall med omnejd och vilka fåglar kan man få se? Ett bra sätt att få svar på dessa frågor är att följa med Hudiksvallsregionens fågelklubb på en tisdagsexkursion. Fem tisdagskvällar under våren anordnar klubben exkursioner till fågellokaler runt omkring Hudiksvall. Man samlas klockan 17.30 vid Lillfjärden och den person som är ansvarig för exkursionen bestämmer vart man ska åka. Exkursionerna brukar avslutas ungefär vid halv nio tiden, men vill man åka hem tidigare går det naturligtvis bra.

NÄR JAG TITTAR PÅ MINA ANTECKNINGAR från årets tisdagsexkursioner, hittar jag en hel del "spännande". I år hade vi den första exkursionen 13/4 i sämsta tänkbara väder. Regnigt, disigt och bara några få grader varmt. Trots det dåliga vädret blev kvällen ändå ganska lyckad. Bland hundratals betande grågäss

på åkrarna i Finflo upptäcktes två spetsbergsgäss och i Hög fick vi se en blå kärnhök jaga över fälten, en fantastiskt vacker fågel.

Malgrynnan och Tunasjön är två självklara platser att åka till på tisdagsexkursionerna. Två riktigt bra lokaler nära stan med goda möjligheter att se bland annat vadare och

änder. Båda platserna kräver nästan tubkikare, och har man ingen egen får man alltid titta i någon annans. I stort sett varje tisdagskväll har vi varit till Malgrynnan/Tunasjön och där fått se många olika arter; gravand, stjärtand, bergand, skräntärna, större och mindre strandpipare, enkelbeckasin, brun kärrhök för att nämna några. Mest ovanlig var kanske en myrspov på Malgrynnan men häftigast var enligt min mening en fiskgjuse på samma ställe. Vi kunde se hur fiskgjusen spanade från luften, fick syn på ett byte och störtadök ner i vattnet för att fånga fisken. Nästan hela fågeln försvann under vattenytan! Gjusen kämpade sedan rejält för att orka lyfta, men fick till slut ge upp. Fisken den hade satt klorna i var helt enkelt alltför stor.

En annan bra fågellokal på nära håll är Ullsätterstjärn uppe vid gymnasieskolan. Där finns en stor skrattnåskoloni och flera par svarthakedopping häckar i tjärnen. Vid vårt tisdagsbesök 27/4 kunde vi räkna till cirka 10 par svarthakar. Vi fick också se både sot-höna och rörhöna och hörde dessutom en vattenrall "hamra" i vassen.

Vid vårens sista exkursion åkte vi ner till Enånger och Borka brygga. Där rinner Enångersån ut i havet och vid utloppet har

man möjlighet att framför allt få se olika vadare. Vi kunde njuta av en riktigt varm och solig vårkväll med massor av fåglar. Nästan alla vadare man kan förvänta sig i början av maj observerades, bland annat gluttsnäppa, drillsnäppa, svartsnäppa, brushane, grön- och rödbena. Innan vi åkte hem mot Hudiksvall igen, stannade vi till i den fina lövskogen vid Fläckaviken. Lövsångare, bofink, rödvingetrast och rödhake sjöng för fullt och Lars-Göran lärde oss att känna igen sången på våra vanligaste vårfåglar.

Vårens exkursioner har samlat mellan tio och femton deltagare varje gång, men med tanke på att klubben har över 100 medlemmar kunde det naturligtvis ha varit fler. Det är viktigt att komma ihåg att man inte behöver vara någon expert på fåglar för att våga följa med. Nybörjare och mer vana skådare, alla är precis lika välkomna. De som redan kan mycket delar med sig av sina kunskaper till oss andra. Tisdagsexkursionerna är en utmärkt möjlighet att komma ut i naturen och lära sig mer om fåglar på ett trevligt och avspänt sätt. Jag ser redan fram emot nästa vår, för visst är det underbart när man får se årets första sädesärlla eller höra vårens första lövsångare sjunga sin vemodiga sång på en exkursion med Hudiksvallsregionens fågelklubb!

Intressanta observationer

Våren-Hösten 1999

Mats Axbrink

EN LITEN SMÅTRÖG VÅR fick otrolig fart kring påsken (2-5 april) då ett oerhört sträck av småfågel formligen vällde in längs kusten. Stora mängder fink (bl a 100-tals vinterhämplingar) sågs rasta på Högsslättan. Vårens första raritet blev två spetsbergsgäss som sågs rasta kring Tunasjön från 6 april och en dryg vecka framåt.

En svart rödstjärt sågs i början av maj i Hudiksvall och som vanligt dök gäng av fjällgås upp i slutet av april och stannade i några veckor innan resan upp mot fjällvärlden. Två pilgrimsfalkar sågs också i månadsskiftet april/maj.

Istället för att slöskåda och jaga rara arter blev början av maj en intensiv period för flera av klubbens medlemmar. Storspoven skulle riksinventeras och efter en intensiv inventering kunde samtliga jordbruksytor i Nordanstig och Hudiksvall besökas. I skrivande stund har inte inventeringen sammanställts, men ca 200 par tycks finnas i vårt område.

Malgrynnan visade under maj att lokalen kan bjuda på många roliga observationer. Arter som årtå, gravand, skräntärna kunde

avnjutas, men frågan är inte om de åtta kustsnäppor i sommardräkt som sågs i mitten av maj tar priset.

Rördrommen vid Mikjenäset dök upp efter ha varit borta sedan 1974. Förstås är det inte samma fågel som återkom, men fyndet indikerar ändå på att arten borde kunna trivas i de näringsrika och stora vassarna i Forsa. Rördrommen var dock inte särskilt villig att tuta och många skådare fick aldrig höra den rara gästen.

En av vårens häftigaste observationer måste vara de två trastsångarna som sjöng oavbrutet från slutet av maj till långt in i juni i den lilla vassviken norr om Ornskarpen.

En kall och trög start på sommaren följdes snart av betydligt varmare väder och nattsångarna blev i år fler än på mångt år. Framför allt var det vaktel, kornknarr och kärrsångare som livade upp sommarnätterna, medan gräshoppsångaren tycks nått en viss stagnation. Vardera en flodsångare vid Tunasjön och en busksångare i Harmånger utgjorde nog topparna bland årets kör av nattsångarna.

Fortsättning sidan 22.

				Asiat	Li Ny	Em	Kvinno- plagg	Tvätt- tade		Aldre den	Konst- riktning		
				B	L	Å	S	T	J	Ä	R	T	
				E	N	→	A	V	→	D	E	↓	
				C	I	T	R	O	N	S	A	F	
Växt				Pelare	Glans	Höga							
Små- skra- ke	P	R	A	C	K	A	R	A	G	U	P	L	Y
Afr. org.	O	A	U	Finns det många av i hus	A	T	K	U	F	D	A	I	R
Be- re st	T	U	R	I	S	T	G	A	M	E	N	S	A
Tal- tra- st	V	A	K	A	N	I	T	Ä	R	N	A	L	M
S	T	V	I	N	N	A	R	S	T	Ö	R	S	T
Kan- ukrai- nare bo	I	O	D	E	S	S	A	V	S	K			
	S	V	E	R	I	G	E	S	T	E	K	A	
				U	P	P	B	U	R	R	A	T	
				M	L	P	R	I	S	P	A	L	
				V	A	R	U	R	E	P	L	I	
J	S	I	E	N	→	S	K	R	Ä	N	I	G	
Ej i Sve- rige	T	O	F	S	A	L	K	A	F	R	I	K	A
	E	R	N	A	S	T	J	Ä	R	T	A	N	

Rätt lösning till korsordet i förra numret.

			Normad i Afrika		Vind	Tjallar		Sjö							
			Kväll	A	F	T	G O	N							
				F	Å	Sfär	G	L	O	B					
Fluga	T	Praktvagn	Ön	Tyskt liv	Undviker	A	K	På luva	T	A	R				
S	C	H	E	R	Skogs fågel	Läxa upp	O	R	R	E					
				Svälter						Träd	Färggranna fåglar	Ger rök	Anmålning		
E	H	A	B	Bildnings förbund	A	B	F	Antikens greker	D	A	N	A	E	R	
→	A	R	E	N	A	S	P	E	L	A	R	N	A		
Alldeles utan Högsta betyg	R	E	N	O	N	S	Överläggning	Fisk	Å	L	Stuga	Gillar örn	T	O	
		Växt													
A	→	T	Ä	R	N	A	↓	Melodi	L	Å	T	Dal och fjäll	R	I	
														P	
		Team	Skoja	D	R	E	A	M	Bok	G	E	T	S	Ge, Hi Re, Sh Panel	S
		Grund	R	E	V	↓	Folk i BD	Skärvor	R	Ä	N	E	Å	B	Sparv
															O
															R
Vapentyp	L	Måste lärare göra	V	P	T	L	D	↓	Gåva	L	Oändligt	E	G	A	T
		Scbild	I kök	R	I	S	Bil ås es	Möda	FN	U	V	A	S	Djur	O
															R
→	T	Y	P	K	O	L	O	N	I	På båt	R	E	L	I	
		Varje dag													
D	E	L	L	E	R	Ka no ter	P	I	R	O	G	E	R	a a a	A
		Liter		Ford	Farm fågel										N
D	G	L	I	T	S		T	R	U	T	S	Trappslag	I	N	G

Fjällpipare på flyttning. Foto: Karin Svensson.

När flyttar fåglarna?

Lars Göran Lindström

Efter drygt tio års ringmärkning har vi fått en bra bild över när tättingarna flyttar från våra trakter. Vi vet ganska exakt när sträcktiderna för olika arter inträffar och trots att vädret skiljer sig från år till år så är tidpunkten för höstflyttningen i stort sett lika varje år.

NEDAN FÖLJER EN GENOMGÅNG av 23 arter som är utpräglade flyttfåglar. Mediandatum (när hälften av fåglarna har flyttat förbi oss), sträcktider när 90 % har flyttat från våra trakter (för att undvika extremdatum) och sista datum anges för varje art. Sist kommer ett diagram där sträckperioden är inritad för varje art.

Trädgårdssångare

Liksom de flesta av de andra sångarna är trädgårdssångaren en långflyttare med övervintringsområde söder om Sahara. Av de hitills drygt 300 märkta fåglarna har 90 % av antalet flyttat mellan den 5:e augusti och den 11:e september. Sträcktoppen inträffar näst sista veckan i augusti med mediandatum

den 24/8. Extremt sista datum för arten är den 2/10.

Svarthätta

Svarthättan tillhör även den sångarna. De flesta av våra fåglar flyttar till östra Medelhavsområdet och ned mot Östafrika. På senare år har det dock funnits en tendens att vissa individer försöker att övervintra, främst i södra Sverige, men även i våra trakter. Förra vintern försökte åtminstone två svarthättor att klara vintern här med täta besök vid fågelbord.

Flyttningen inleds kring den 20 augusti och avslutas sista dagarna i september. Mediantdatum för arten är den 6/9. Men så sent som in i oktober finns det svarthättor kvar (i år fångade vi 7 stycken den 2/10) vilket visar att även svarthättan är en tålig fågel med relativt sen flyttning. Sista datum är den 12:e oktober.

Ärtsångare

Ärtsångaren flyttar inte lika långt söderut som många av de andra sångarna. Övervintringsområdet ligger i nordöstra Afrika kring Egypten och Etiopien. Detta kanske förklarar att sträckperioden för arten ligger något senare än för de övriga långflyttande sångarna. Flyttningen inleds i mitten av augusti och är avslutad en knapp månad senare. Mediantdatum för arten är den 31/8 och sista datum den 24/9.

Törnsångare

Törnsångaren är en tropikflyttare. Häckar i södra Sverige och efter Norrlandskusten.

Även törnsångare fångas redan i början av ringmärkningssäsongen. Det mesta av fångsten sker i mitten av augusti med mediantdatum den 19/8. Den flesta fåglar sträcker förbi oss mellan den 1/8 och 7/9. Sista datum för fångad törnsångare är hitills den 17/9.

Sävsångare

Sävsångaren flyttar iväg senare än rörsångaren trots att den också övervintrar söder om Sahara.

Arten häckar till skillnad från rörsångaren även i fjälltrakterna, vilket gör att först passerar lokalt häckande fåglar och något senare de som häckar i fjällen. Det huvudsakliga sträcket av sävsångare sker mellan 10/8 och 10/9. Mediantdatum är den 29/8 och sista datum 26/9.

Rörsångare

Rörsångaren är liksom alla andra sångare insektsätare och flyttar på grund av födobrist relativt tidigt. Den är dessutom en långflyttare som övervintrar i tropiska Afrika.

Redan vid starten av ringmärkningen fås en hel del rörsångare, troligtvis mest lokalt häckande fåglar. Mediantdatum för arten är den 17/8. Sträckperioden är i stort sett avslutad kring den 10:e september men rörsångare har fångats så sent som den 9/10 (i år). Sträckperiod 1/8 - 10/9.

Lövsångare

Lövsångaren är Sveriges vanligaste fågel och den art som vi märker överlägst mest av. Under häckningssäsong kan det finna över 10 miljoner par i Sverige. Arten är långflyttare och kan övervintra så långt söderut som i Sydafrika.

Sträcket inleds redan första veckan i augusti och avslutas i mitten av september. Sista två veckorna i augusti sker sträcktoppen med mediantdatum den 25/8. Fem lövsångare har fångats i oktober med sista datum den 4/10.

Gransångare

Gransångaren är den minsta av sångarna och den allra tåligaste. Kommer först av alla sångarna på våren och lämnar oss sist. Gransångaren har ett tudelat övervintringsområde

både kring Medelhavet och delvis söder om Sahara.

Flyttningen inleds först kring den 5/9 och avslutas en månad senare. Mediandatum ligger så sent som den 20/9, avsevärt senare än för de andra sångarna. Sista datum för arten är den 16/10.

Grå flugsnappare

Grå flugsnapparen flyttar senare än den svartvita. Även den en långflyttare som övervintrar i Afrika.

Arten har en relativt kort sträckperiod som inleds kring den 20:e augusti och som avslutas kring den 10:e september. Mediandatum, 3/9, är nästan tre veckor senare än för den svartvita. Sista datum den 18/9.

Svartvit flugsnappare

I stort sett har alla svartvita flugsnappare lämnat våra trakter innan augusti har nått sitt slut. Senare finns inte tillräckligt med insekter, för att lägga upp de lager av fett som behövs för den ansträngande flyttningen. Övervintrar i Västafrika.

Börjar sin flyttning redan i slutet av juli och avslutar i slutet av augusti. Mediandatum är den 17/8 och ett sent sista datum den 14:e september.

Trädbiplärka

Trädbiplärkan är en allmän fågel i öppen skogsmark. Även piparkorna är insektätare och flyttar därför långt. Vinterkvarter i Afrika.

Flyttningsperioden sträcker sig från den 10 augusti cirka en månad framåt. Mediandatum är den 23/8 och den 24/9 har den sista trädbiplärkan fångats.

Ängsbiplärka

Häckar liksom sin släkting trädbiplärkan också mycket allmänt i öppen terräng, på fjällhed, gräsiga kustängar och myrar. Övervintrar i västra och södra Europa. Flyttar sent iväg från oss. När de sista trädbiplärkorna har lämnat våra trakter brukar de första ängsbiplärkorna dyka upp.

Höststräcket inleds i mitten av september och avslutas kring den 10:e oktober. Mediandatum är den 21/9 och sista fågeln har fångats den 20/10.

Gulärla

Våran ras av gulärla övervintrar i Afrika. Stäcktiden är relativt koncentrerad och inleds i mitten av augusti för att vara avslutad cirka tre veckor senare.

Fångas mest sent på kvällen precis innan det börjar bli mörkt då ganska stora flockar skall övernatta i vassområden. Mediandatum är den 26/8 och senaste fågeln fångades den 29/9.

Järnsparv

En annan av de arter som vi fångat i stor mängd. En skygg och tillbakadragen art som man inte ser så ofta utan mest upptäcker på lätet. Flyttar till Medelhavsområdet.

Huvudsakligen en september fågel. Flytten inleds sista dagarna i augusti och avslutas första dagarna i oktober. Mediandatum är 12/9 och sista datum är extremt sent nämligen

gen den 11:e november, långt senare än den näst sista.

Rödhake

De första fåglarna fångas redan första hälften av augusti, men det rör sig säkert om lokalt häckande fåglar som nog inte har inlett sin flyttning ännu.

Det egentliga sträcket av rödhake inleds kring mitten av augusti och håller på ända in i första halvan av oktober.

Rödhaken övervintrar i sydvästra Europa och nordvästra Afrika. Mediandatum för arten är 12/9 och sista datum 25/10.

Blåhake

Blåhaken är en av de tre sydostflyttare som passerar vårat område och blir märkt i större omfattning. Övervintringsområdet är inte helt känt men ligger troligtvis bortåt Afghanistan och Pakistan.

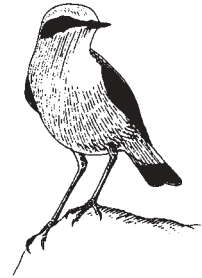
Häcker ganska talrikt i hela fjällområdet. Några fåglar har anlänt väldigt tidigt (i början av augusti) och genomför sin ruggning här innan de fortsätter sin flyttning.

Det egentliga sträcket av blåhake inleds kring den 20 augusti och avslutas omkring den 10:e september. Flest fåglar fångas sista veckan i augusti och första septemberveckan. Mediandatum är 2/9 och väldigt sent sista datum är den 20/10. Man kan ju undra vad

den blåhaken gjorde här då den egentligen borde ha varit långt härifrån.

Rödstjärt

Rödstjärten häckar i hela Sverige utom på kalfjället. Den övervintrar i Afrika. De fångster vi har gjort tyder på att sträckperioden är ganska utdragen. De första brukar fångas redan i början av augusti och de sista i slutet av september. Mediandatum är 3/9 och sista datum 26/9.

Stenskvätta

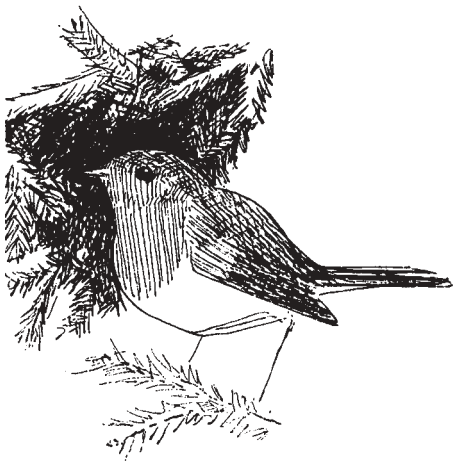
Liksom buskskvättan en insektsätare. I början av augusti fångas lokala fåglar sedan brukar det vara ett uppehåll innan nya stenskvättor fångas, dessa kommer troligtvis från fjälltrakterna. Stannar längre hos oss än vad buskskvättan gör, anländer också tidigare. Flyttar även den till Afrika.

Sträcket av stenskvättor inleds i mitten av augusti och avslutas i mitten av september. Mediandatum är den 5/9 och sista datum 23:e september.

Buskskvätta

Buskskvättan tillhör också de arter som livnär sig på insekter. Detta innebär att flyttningen inleds och avslutas tidigt. Som de flesta andra insektsätare flyttar buskskvättan till Afrika.

Flyttningen pågår från början av augusti till omkring den 10:e september. Mediandatum är den 22/8 och sista datum 14/9.

Törnskata

Törnskatan är en insektsspecialist som flyttar till tropiska Afrika. I slutet av 80- och början av 90-talet fångade vi flera törnskator än vad vi gör nu. Om det beror på den minskning av arten som är dokumenterad eller på förändring av miljön där vi ringmärker (Reffelmansviken) låter jag vara osagt men orsaken till våran minskning är nog troligtvis artens allmänna tillbakagång.

Törnskatan flyttar iväg ganska tidigt med den huvudsakliga sträckperioden mellan den 1/8 och 1/9. Mediandatum är 17/8 och sista datum 12/9.

Rosenfink

Ännu en av våra sydostflyttande arter. Rosenfinken är ingen utpräglad insektsätare men ändå flyttar den iväg väldigt tidigt, frågan är om det inte är den art av tättingar som flyttar iväg först av alla.

Visserligen har den en lång flyttväg, övervintrar i Indien, men andra arter som blåhake och videsparv flyttar också till samma områden och dessa flyttar iväg betydligt senare.

Redan de första ringmärkningsdagarna i början av augusti fångas ganska många rosenfinkar och hade vi börjat ringmärka en vecka tidigare så skulle vi nog fått rosenfinkar även då. Kring den 20 augusti är sträcket i stort sett slut. Mediandatum är den 13/8 och senaste fågeln ringmärktes den 17/9, vilket är förvånansvärt sent.

Sävsparv

Sävsparven är den art som vi fångar nästan hela ringmärkningssäsongen, från de första dagarna i augusti till omkring den 15 oktober. Flyttar till södra och västra Europa men vissa kan övervintra i södra Sverige.

Frågan är när det egentliga sträcket av sävsparv inleds. Är det bara lokalt häckande fåglar som vi får i början eller är det flyttande fåglar? 90 % av fåglarna passerar emellertid mellan den 9/8 och den 10/10. Mediandatum är 20/9 och sista datum 18/10.

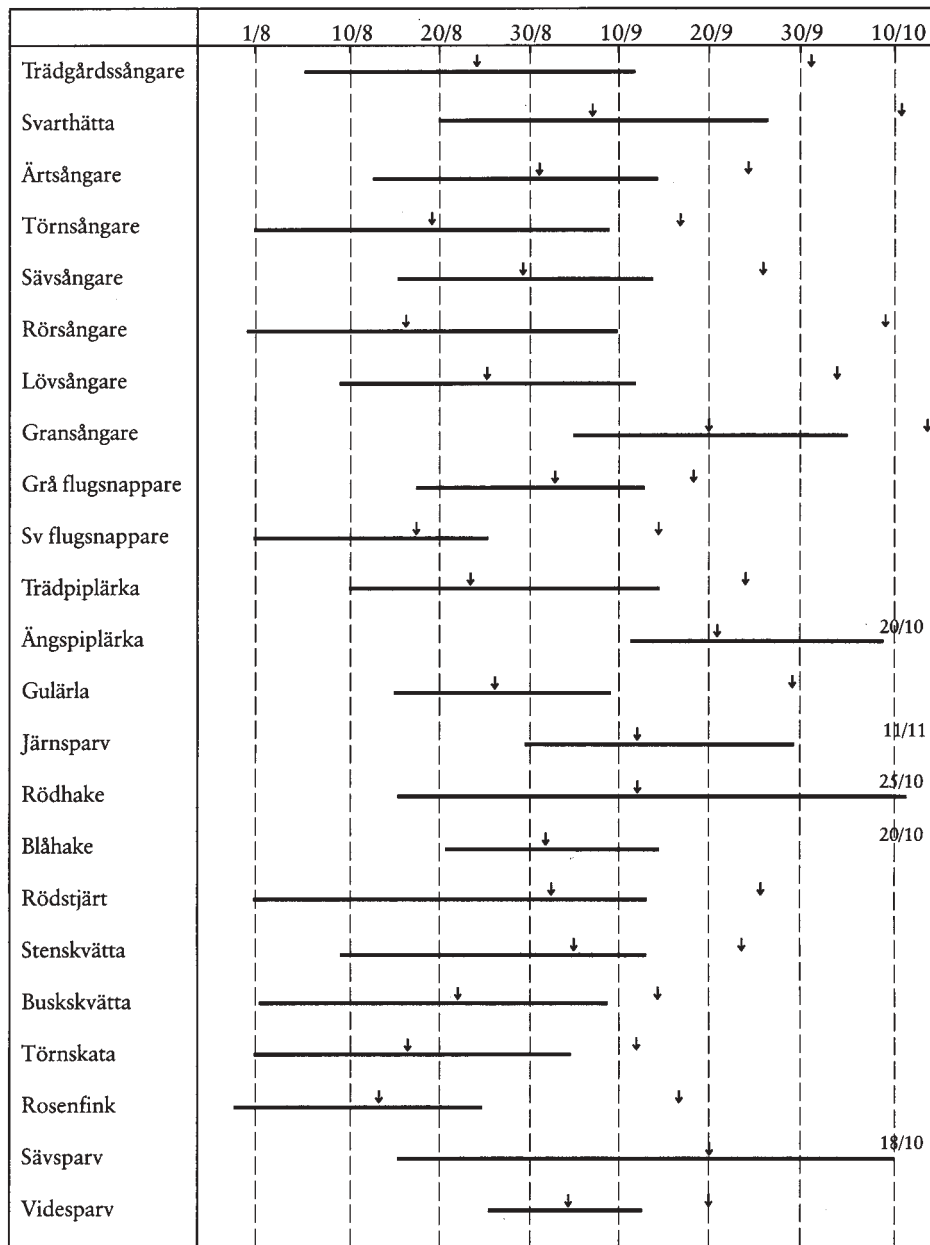
Videsparv

Videsparven är den tredje av våra sydostflyttare. Övervintrar i sydöstra Asien.

Sträcket för arten är mycket koncentrerat, endast drygt två veckor. Ingen av de arter som vi ringmärker har lika kort sträckperiod.

Det huvudsakliga sträcket inleds kring den 25/8 och är avslutat omkring den 10/9. Mediandatum är 4/9 och sista datum 20/9. Ingen fågel har fångats extremt sent.

Diagrammet på nästa sida visar under vilken period som 90 % av populationen passerar våra trakter. Första pilen på varje rad visar vilket mediandatum som gäller för varje art, detta visar också vilken tidpunkt som sträcket kulminerar, när arten är som talrikast. Den andra pilen eller datumet visar på det senaste datum som vi ringmärkt någon individ av de olika arterna.

Örnungarna är bortrövade

ÖRNBOET PLUNDRADES och ungarna stals. Tre havsörnsungar har rövats bort från Stora Sjöfallets nationalpark.

-Förmodligen ska de användas till flyguppvisningar ute i Europa, säger Björn Helander på Naturskyddsföreningen.

Han har de senaste 25 åren arbetat med projekt havsörn som går ut på att inventera, lägga ut mat fri från miljögifter och bevaka bon. Tack vare Naturskyddsföreningens insatser har havsörnsstammen ökat från ett 80-tal par till cirka 250 häckande par.

Det var Hjalmar Öberg i Björkudden som anade oråd när örnparet plötsligt inte hämtade mat.

Han har i 45 år matat havsörnar med fisk och kadaver av olika slag och är så bekant med havsörnsparat i nationalparken att de praktiskt taget åter ur handen på honom.

-Om jag tordes hålla ut handen bara så skulle de nog göra det, säger han.

-Paret hade tre ungar i boet och det är något unikt. Mig veterligen har det inte förekommit tidigare att alla överlevt och blivit stora och kraftiga.

-Jag såg på matningen att ungarna var borta. När föräldrarna slutar att bära mat till ungarna och far i land och sätter sig och äter själva så vet man att det är något fel, säger Hjalmar Öberg.

Han har undersökt boet. Det var raserat i kanten och en ungtall hade kapats i närheten.

-Det såg ut som en slana som tjuvarna har kunnat sätta en snara på. Det verkar som om de har haft något teleskopaktigt.

Öberg slog larm till Naturskyddsföreningen som beställde en helikopter. I onsdags flög han och länsstyrelsens Susanne Backe över boet för att kontrollera och fotografera från luften. Boet var tomt.

Hjalmar Öberg misstänker att tjuvarna är samma personer som tältade på en ovanlig plats med god utsikt, cirka en kilometer från boet. För att understryka hur allvarligt man ser på händelsen har Naturskyddsföreningen anmält stölden till polisen.

Polisen i Gällivare tror att örnungarna för länge sedan lämnat landet.

-Vi hoppas ändå kunna spåra dem som tältat, säger vakthavande befäl.

Boet var unikt

ÄR DET EN UTLÄNDSK LIGA som far och plundrar havsörnsbon i Lappland? Det verkar långsökt anser rovfågelkännare.

Utflyttade gällivarebon Åke Aronsson deltog på 1970-talet i ett projekt i Sjaunja som gick ut på att bevaka örnar under häckningsperioden för att säkerställa örnarnas reproduktion. Han ifrågasätter om utlänningar från södra Europa skulle åka ända till Stora Sjöfallet för att plundra rovfågelbon.

-Det finns andra arter som till exempel jaktfalk som är exklusiv för den skandinaviska fjällkedjan vad det gäller Europa och dem måste man hit upp och knipa.

-Jag vet inte hur utbredd handeln med rovfåglar är. Men örnar förföljdes på 1970-talet och när jag bevakade dem så var det rennärningen som man riktade misstanke mot. Kungsörn tar renkalvar men det finns inget vetenskapligt belagt fall att havsörn gör det.

Bert Ove Lindström från Boden är aktiv i

Norbottens ornitologiska förening. Han funderar på varifrån rovfågelsparkerna i Tyskland får sina fåglar.

-Man skulle bra gärna vilja ha reda på ursprunget på en del av de arter som finns i de där parkerna. Men det finns ju häckande havsörn även i Tyskland och jag tycker att det är väl långt att åka och hämta dem i norra Sverige och sedan åka ner till Tyskland med dem. Det finns bara ett 50-tal i Norbotten.

-Norge har minst 1 000 par och jag tycker att det skulle vara så mycket lättare där.

-Det som var unikt i Stora Sjöfallet var att det fanns tre ungar i boet.

-Det är första gången på över 25 år som det funnits tre ungar i ett havsörnsbo i Lappland.

Fakta

Havsörnen är Sveriges största rovfågel och är fridlyst sedan 1924. Den mäter upp till två och en halv meter mellan vingspetsarna.

Den äter fisk, vattenfåglar, däggdjur och kaddar. Den lägger 1-3 ägg.

Det aktuella paret är ett av cirka 50 häckande par i Lappland. Totalt finns det idag cirka 250 havsörnspar i landet.

Stammen har ökat i antal de senaste åren. Mycket tack vare projekt Havsörn som startades 1971 av Naturskyddsföreningen.

Saxat ur NSD 9/8-99

Sponsra en hotad fågel

ÖVER 1 200 FÅGELARTER FINNS NU på BirdLife Internationals lista över utrotningshotade arter. Nästa år kommer boken "Threatened Birds of the World", som för första gången

samlar information om jordens allra mest hotade fåglar. Listan över dessa arter har tyvärr utökats.

Den nya boken skall bli ett viktigt verktyg för att påverka regeringar, samhällen och företag att ta steg på en väg som innebär att alla nu hotade arter får en chans att överleva. För att få en så god spridning som möjligt av boken behöver den kunna sändas avgiftsfritt i många fall, bl a till en del av de fattigaste länderna. Därför söker nu BirdLife personer, föreningar och företag som är beredda att sponsra en eller flera av de 1 200 hotade arterna.

Som sponsor av en utrotningshotad fågel får du ditt, föreningens eller företagets namn tryckt på sidan om just den fågel du valt. Enskilda personer betalar 1 350 kr, fågelskyddsföreningar m fl 3 520 kr och företag 6 970 kr.

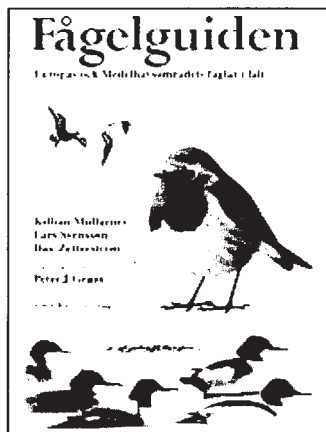
Den svenska fågel som är mest hotad är fjällgås, men i övrigt är det få europeiska arter som är akut utrotningshotade. Rödhalsad gås, marmorand, större skrikörn och stortrapp är arter som finns på listan med de 1200 arterna. Hotlistan domineras av tropiska arter, ofta små bestånd på isolerade öar.

Om du vill sponsra en art i boken så kontakta Naomi Hawkins på hemsidan naomi.hawkins@birdlife.org.uk

Vår fågelvärld 5/1999

Fågelguiden: Europas och Medelhavets fåglar i fält

ATT DET NU KOMMER EN HELT NYSKRIVEN, svensk bok om fåglar, skriven av en av de mest aktade fågelkännarna vi har och illustrerad av två av de främsta ornitologerna/konstnärerna som nu verkar, är ingenting mindre än en sensation. Arbetet påbörjades 1982 och att det har tagit så många år har en märkvärdig

förklaring: upphovsmännen har haft ambitionen att i fält själva se och lära känna varje art innan de beskrev den. De har också med något enstaka undantag lyckats, och detta är unikt i fågelböckernas historia!

De omkring 750 arterna beskrivs ytterst utförligt. Inte bara får läsaren veta i både text och på plansch hur en arts hona och hane ser ut, utan även hur utseendet kan variera med ålder, i färg eller beroende på var fågeln lever. På varje uppslag finns utbredningskartor som ger snabb vägledning. Har man sett en flock okända fåglar i trädgården, kan det vara onödigt att fördjupa sig i studier av arter som inte ens förekommer i Sverige.

Både nybörjare och mer erfarna ornitologer skall ha glädje av boken. På de mer än 200 planscherna finns utöver avbildningarna många situationsbilder, som visar fåglarna i sin typiska miljö och i sämre ljus, dvs. så som man ofta ser dem i naturen. Pilar och korta texter intill bilderna är pedagogiska hjälpmedel för att läsaren snabbt skall uppfatta viktiga detaljer hos en fågel.

Lars Svensson är född 1941 och bor i Stockholm. Han har bl.a. skrivit Identification

Guide to European Passerines. Han föreläser om fåglar och leder ofta resor för fågelintresserade. Hans medförfattare Peter Grant gick bort 1990.

Killian Mullarney är född 1958 och bor på södra Irland. Han är ornitolog och konstnär. Han har under vidsträckta resor, då han många gånger varit reseledare, bedrivit ornitologiska studier.

Dan Zetterström, ornitolog och konstnär, är född 1954 och bor i Karlstad. Han har rest vida på främst norra halvklotet och studerat fåglar, ofta som reseledare, med Kina, Tibet, Indien och Etiopien som specialiteter.

Projekt jaktfalk

JAKTFALKEN ÄR VÄRLDENS STÖRSTA FALK med vingspann upp till 135 cm. Honor väger mellan 1570 och 2000 gram och hanar väger mellan 1075 och 1300 gram. Det är alltså en stor skillnad mellan könen vilket är vanligt hos rovfåglar som lever av fåglar.

Föda

Ripa som är det talrikaste bytet i fjällområdet utgör mellan 80 och 90 % av jaktfalkens diet. Vid tillgång till smågnagare, t.ex. lamm

mel, nyttjas även dessa i betydande grad. Beroendet av ripa är störst under vintern men minskar under våren när flyttfåglarna, bl.a vadarna, anländer.

Häckning

Jaktfalken börjar häckningen i Norrbotten i februari-mars genom att reviret försvaras mot andra jaktfalkar men även mot kungsörnar och korpar. Hanen börjar även mata honan inför äggläggningen under denna period. Äggen läggs i månadsskiftet mars-april fram till slutet av april. Ungarna kläcks efter 35 dagars ruvtid, d v s. i början av maj till månadsskiftet maj-juni.

Eftersom inga falkar bygger egna bon är jaktfalken beroende av risbon som andra fåglar byggt. Oftast nyttjas då korpbön men sällsynt används även fjällvråks- och kungsörnsbon. Om det ligger för mycket snö i boet när honan ska lägga äggen försenas äggläggningen betydligt.

Korpen som också häckar tidigt på våren bygger ofta sina bon väl skyddade för väder och vind. Det är därför dessa används så frekvent av jaktfalken. I Norrbotten blir jaktfalks-ungarna flygfärdiga mellan midsommar och första veckan i juli. Självständiga blir ungarna 4-6 veckor senare.

Jaktfalk, kungsörn, fjällvråk och korp använder alla samma typ av klippbranter i fjällområdet. Kungsörnen är en naturlig fiende för jaktfalk och det är tänkbart att den skulle kunna röva jaktfalkens bo. Det gör att jaktfalken inte tolererar kungsörnen alltför nära boet. Vid konfrontation angriper falkarna örnen så effektivt de kan men det har hänt att branter som falken nyttjat övertagits av kungsörn.

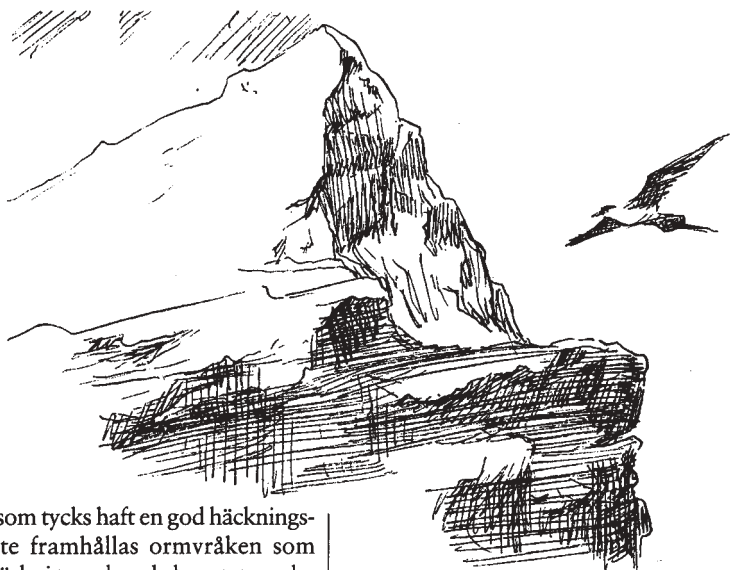
Jaktfalken är både kraftfullare och skickligare i luften än fjällvråk varför denna har respekt för jaktfalken. Normalt vinner jaktfalken strider med fjällvråk om boplat, men

det händer även att de samsas i samma klippa. Fjällvråken anländer dessutom mycket senare till häckningsområdet än jaktfalken som är stationär, varför falken har förtur till klipporna. Korp har häckat framgångsrikt så nära som 10 meter från jaktfalk, men oftast håller den sig från jaktfalkarna då jaktfalken är en tänkbar predator på korp. Jaktfalken lever till nittio procent av fjällripa och dalripa. Det gör den beroende av riporna för sin existens. Samtidigt är ripjakt ett mycket omtyckt fritidsnöje. När småviltsjakten på statens mark ovan odlingsgränsen "släpptes fri" 1993 befarade många inom naturvården att det skulle kunna påverka jaktfalkens utbredning i fjällkedjan.

Kunskapen om jaktfalkens status, häckningsframgång och numerär i Sverige är begränsad. Projektes målsättning är att inventera jaktfalkspopulationen, öka kunskapen om de faktorer som påverkar jaktfalkstammens livskraft tex: häckningsframgång, revirstorlek, krav på revir och boplat och undersöka om betydande ripjakt påverkar jaktfalkens häckningsframgång.

Sommartid kontrolleras häckningsframgången hos alla hittade falkpar. Bytesrester för analys av födoval insamlas liksom rötägg för giftanalys.

Av flera arter som tycks haft en god häcknings-sommar måste framhållas ormvråken som genom ringmärkningen kunde konstateras ha den bästa häckningsframgången på hela 90-talet.

Bland skärgårdsfåglarna märktes i år verkligen vad ett bra väder kan innebära för häckningsresultaten. Efter den regniga sommaren 1998 kom nu extremt mycket fågelungar på vingarna. Exempelvis silver- och fisktärna, silltrut och tordmule var arter som tycks gynnats mest av sommarvädret. I skärgården sågs också vid två tillfällen i Rogsta respektive Strömsbruk två adulta dvärgmåsar, vilket skulle kunna ge förhoppningar om denna mycket vackra mäsfågel snart etablerar sig som häckare här.

Början av hösten bjöd bland annat på en småtärna vid Stensön. En och annan dvärgmåsa sågs på sträck längs kusten under hösten. En mycket avvikande observation var den fjällpipare i Idenor som en katt kom hemsläpande med. Lyckligtvis hade inte katten skadat fjällpiparen särskilt och efter koll med veterinär kunde fågel släppas ut i frihet igen. Dagarna efter fjällpiparen lyckades också två

berguvar förirra sig in i en ladugård respektive hönsbur. Lyckligtvis kunde båda uvarna återfå friheten oskadda.

Den goda sommaren märktes också under höstens ringmärkning vid Reffelmansviken. Många arter ringmärktes med rekordsummor och ringmärkning blev verkligen intressant. Många insektsätare (trädgårdsångare, lövsångare och järnspurv m fl) tycks haft en bra häckningsframgång. Endast ett fåtal arter var klart ovanligare än vanligt (videsparv, sävsångare och träddiplärka). Bland mer ovanliga arter kan nämnas lappspurv och kärrsångare i näten.

Både söder och norr om oss rapporterades det hela hösten om rekordartade mängder av labb som sträckte. Flera försöka att se de på sträcklokaler som Hörneudde gjordes, oftast med dåligt resultat. I slutet av september kom dock utdelning i form ett större antal labbar. Observationerna innefattade såväl vanlig labb, fjälllabb (första fyndet i Hälsingland) som bredstjärtad labb.

Program

höst och vinter

Samling där inte annat anges är alltid vid Lillfjärdens utfodringsplats.

Månadsmöten

Samling: Lansenhuset, 19.00
Ansvarig: Owe Nygren, 155 83

Vi fortsätter även detta år med de väl besökta månadsmötena som vi startade i fjol. Sista onsdagen varje månad träffas vi och pratar om fåglar, vad som setts sista tiden eller så kanske någon visar några bilder. Givetvis så fikar vi också. Tider 27/10 och 24/11.

Hornslandet 30/10

Samling: 07.00
Ansvarig: Owe Nygren, 155 83

Utan ett besök på Hornslandet så blir det ingen riktig fågelhöst. Det kan vara riktigt spännande att besöka Hölick och Kuggören

denna årstid. Även om de flesta arter redan har flyttat iväg så finns det dock möjligheter att se många spännande arter, kanske en jaktfalk drar förbi eller en skärsnäppa kan observeras på någon sten vid stranden.

Bildvisning 10/11

Samling: Lansenhuset, 19.00
Ansvarig: Sven Norman

Detta blir nog en riktig höjdarkväll när Sven Norman visar bilder från sin resa till Antarktis förra hösten. Utbudet blir nog blandat med både fågelbilder och andra naturbilder.

Nyårsexkursion 3/1 år 2 000

Samling: 08.00
Ansvarig: Mats Axbrink

Vilken art blir den första på det nya årtusendet, kråka, skata eller någon annan? På grund av firandet av milleniumskifte senareläggs årets första exkursion två dagar. Man kan ju fundera varför? Slås fjolårets artlista? Det gäller också att börja samla på sig arter så man ligger bra till i januariracet.

NATURBOKHANDELN

Sveriges Ornitologiska Förening

KVALITET!

LÅGPRIS!

KIKARE
NATURBÖCKER
FRITIDSKLÄDER
NATURLJUD

av hög kvalitet: Tubkikare, handkikare, minikikare, nybörjarkikare, stativ m.m.

från hela världen om fåglar, växter, däggdjur, områden/resor, barnböcker och mycket mer...

förutom Fjällräven och Helly Hansen även Thomas Cook Adventure och Nokia-stövlar.

CD-skivor och ljudkassetter med fågelsång och naturljud från hela världen.

M.M.

Luppar, artlistor, anteckningsböcker, sittdynor, rovfågelsiluetter, bird-feeders m.m., m.m.

Medlemmar i SOF har 10% rabatt på alla böcker, CD, ljudkassetter och fritidskläder.

Skicka efter vår katalog-gratis!

Tre goda skäl att välja Naturbokhandeln

PRISET

Originalprodukter alltid till lägsta pris (jämför gärna!) och inga dolda kostnader!

FÖR FÅGLARNA

Helt ägt av SOF-allt överskott går till föreningens arbete med fågelskydd, fågelforskning och främjandet för fågelintresset.

SERVICE

Varor i lager-snabba leveranser, stort sortiment, reservdelar, ansvar och kunskande.

Prisexempel på kvalitetskikare (oktober 1999)
Priserna kan komma att justeras uppåt eller nedåt-ring för aktuella priser.

Kowa TSN 821 utan okular	4 590 kr
Okular TSN 821 32x w	2 090 kr
Kowa TS 611 utan okular	3 240 kr
Okular TS 611 27x w	1 440 kr
Zeiss 10x40 BGAT**	8 490 kr
Swarowski 8x30 SLCWB	6 290 kr
Swift Audubon 8,5x44 SOF	2 790 kr

Beställ per POSTORDER, med snabba leveranser till minimala kostnader.

Ordertelefon:

0485-441 00

Naturbokhandeln

Sveriges Ornitologiska Förening

Stenhusa gård, Stenåsa

380 62 Mörbylånga